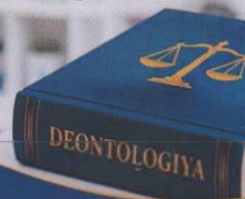


B. RASULOV
N. FARMANOV

VETERINARIYA KASB ETIKASI (DEONTOLOGIYA)

O'quv qo'llanma



**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA
MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA
BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

B. RASULOV, N. FARMANOV

**VETERINARIYA KASB
ETIKASI
(DEONTOLOGIYA)**

*O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligining 2025-yil 07 – Oktabrdagi 387-sonli buyrug'iga asosan
Veterinariya farmatsevtikasi ta'lim yo'nalishi uchun o'quv qo'llanma
sifatida tavsiya etilgan*

Samarqand – 2026

UO'K: 619:378.1(075)

R25

KBK: 48.7:74.63ya73

B.Rasulov., N.Farmanov.

**VETERINARIYA KASB ETIKASI (Deontologiya) [Matn]: O'quv
qo'llanma / SamDVMCHBU – Samarqand.: "STEP-SEL" MCHJ nashriyoti,
2026 - 234 bet.**

Ushbu asarda Milliy va xalqaro veterinariya qonunchiligi, O'zbekiston Respublikasi veterinariya xizmatini normativ-huquqiy hujjatlari va hisoboti, veterinariya nazorati obyektlari tavsiflari, kuzatuv hujjatlari, yuqumli va ommaviy yuqumsiz hayvonlar kasalliklari paydo bo'lishining oldini olish chora-tadbirlar haqida so'z yuritilgan hamda tekshirish faoliyatida yuzaga keladigan turli masalalarni hal qilish misollari keltirilgan.

Veterinariya nazorati obyektlarini identifikatsiyalash va kuzatib borish masalalarini, chorvachilik mahsulotlarini identifikatsiyalash va kuzatib borishni ta'minlovchi avtomatik tizimlarning xususiyatlarini o'rganish bilan shug'ullanuvchi talabalar va mutaxassislar uchun.

Taqrizchilar:

SamDVMCHBU, "Ichki yuqumsiz kasalliklar" kafedrası professori:

Q.Norboyev.

O'zbekiston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish
qo'mitasi davlat veterinariya nazorati boshqarmasi boshlig'i:

A. Boltayev.

ISBN: 978-9910-5306-0-9

©B.Rasulov., N.Farmanov, SamDVMCHBU. 2026 y.

©"STEP-SEL" MCHJ nashriyoti. 2026 y.

**Bu dunyoda o'z tushunchasiga ega har bir kishi o'zi
uchun ishlaydi, o'z tushunchasiga ega bo'lmagan
ko'proq tushunadigan odam uchun ishlaydi.
Plutarx – Afina neoplatonizm maktabining asoschisi
va rahbari.**

KIRISH

Hurmatli Prezidentimiz Sh. M. Mirziyoyev 2020-yil 25-dekabrda birinchi marta o'tkazilgan O'zbekiston yoshlari forumiga tashrif buyurib, mamlakatimiz yoshlariga qarata so'zlagan nutqida: «O'z tajribamdan kelib chiqib, Sizlarga aytadigan maslahatim shu: ilmni qadrlang, ilmga intiling! Bir soniya vaqtingiz ham bekor o'tmasin! Yoshlik – umrning eng bebaho davri. Ilm o'tda yonmaydigan, suvda cho'kmaydigan, hech kim sizdan tortib ololmaydigan boylik ekanini aslo unutmang!» dedilar.

Veterinariya kasbini tanlagan bo'lajak yosh mutaxassislar o'zlari ta'lim olayotgan dargohdagi tajribali ustoz va pedagoglardan kasb sirlarini va hayotiy tajribalarini qunt bilan o'rganib, bilim saviyasini faol oshirib borishi, ustozlar ularni tadbirkorlikka va mustaqil fikrlashga o'rgatadi hamda kelajakda ularni jamiyatda o'z o'rnini topishiga mustaxkam poydevor yaratishda tayanch bo'ladilar.

Oziq-ovqat xom ashyosi va oziq-ovqat mahsulotlarining sifati va xavfsizligini oshirishi ijtimoiy-iqtisodiy vazifalardan biri bo'lib, uni hal qilish qishloq xo'jaligi va qayta ishlash sanoatida ilmiy-texnik taraqqiyotdan malakali foydalanishga hamda kelib chiqishi hayvonatga mansub mahsulotlarni ishlab chiqarish, saqlash, nazorat qilish va sotish tizimlariga ilmiy asoslangan yondashuvlarga bog'liq.

Veterinariya inspektorlari faoliyatidagi ma'naviy-axloqiy komponent so'nggi yillarda kasbiy mahoratning eng muhim va ba'zan erishish oson bo'lmagan ko'rsatkichlaridan biriga aylandi. Bu sohada mutaxassis bo'lish uchun ko'plab huquqiy masalalarda bilimdon, mohir inspektor xodim bo'lishi, joylarda esa bevosita ishlab chiqarish sharoitida xomashyo va tayyor mahsulotni to'g'ri baholay olish, kirish va chiqish nazorati usullarga ega bo'lishi kerak.

Veterinariya inspektorlari nazoratni amalga oshirishda insofsiz mulkdorlarning tajovuzkor xatti-harakatlariga, qoida buzarlklarga urinishlariga duch kelishadi, masalan, meyoriy hujjatlar talablariga javob bermaydigan va past iste'mol xususiyatlariga ega bo'lgan mahsulotlarni sotishda.

Veterinariya inspektori bunday urinishlarga qat'iy qarshilik ko'rsatishi, bunda qonun va qoidalarni bilishi hamda qaror qabul qilish huquqidan foydalanishi shart. Bunday sharoitda ushbu mutaxassislarning ta'sirchanligi va samaradorligi ko'proq ularning ma'naviy-axloqiy salohiyatiga, qonunchilik va huquqiy meyorlarni bilishiga, kasb va umuman jamiyat oldidagi vijdonliligi va chuqur anglangan burchiga bog'liq.

Tekshirilayotgan mahsulotlarni baholashda veterinariya inspektori korxona egalariining zamonaviy ishlab chiqarishning texnologik nozikliklari va imkoniyatlari to'g'risida keskin oshgan xabardorligini hisobga olishi kerak.

Afsuski, fan-texnika yutuqlaridan o'z manfaati yo'lida foydalanishni istaydigan uddaburon kishilar ham yo'q emas. Bunday hollarda veterinariya mutaxassislari texnologik va ishlab chiqarish qoidabuzarliklariga kasbiy, huquqiy, axloqiy va ma'naviy to'siqlarni qo'yishlari kerak va shart.

Ma'lumki, yaxshi tayyorgarlik ko'rmagan veterinariya inspektori nafaqat "nol" natija, balki keskin salbiy natija ham beradi. Veterinariya inspektori ishida zarar yetkazish nazorat qilinadigan mahsulot iste'molchilariga yaxshi, ammo ko'rinmas va ko'pincha yetarlicha baholanmagan xizmat ko'rsatishdan ko'ra ancha oson.

Mas'uliyatsiz veterinariya inspektori mahsulotlarga yetarlicha asoslanmagan baho berishda nafaqat bilimsizlikni, balki uning bilimi va vijdoniga ishongan barcha odamlar oldida xiyonatni ham namoyon qiladi. Umuman olganda, qonunchilik va, xususan, veterinariya nazorati norma va qoidalari xalq va davlat manfaatlariga xizmat qiladi, mamlakat aholisi salomatligini qo'riqlaydi.

Veterinariya inspektori veterinariya talablariga javob bermaydigan mahsulot ishlab chiqaruvchi yoki uning egasi bilan g'ayriqonuniy,

huquqqa xilof ravishda til biriktirib, o'z kasbiy burchini va jamiyat oldidagi majburiyatlarini buzmasligi kerak. Bunday hollarda veterinariya inspektori qonunni buzgan bo'ladi.

Faqatgina huquqiy va kasbiy bilimlar majmuasiga ega bo'lgan veterinariya inspektorlari har qanday ishlab chiqarish uchastkasidagi murakkab vaziyatni aniq va ravshan baholash hamda nafaqat oqilona, balki huquqiy jihatdan asosli qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Veterinariya inspektorlarining ishi yuridik va jismoniy shaxslar mulki bo'lgan korxonalarda ishlab chiqarish nazorati bilan bog'liq bo'lganligi sababli, ular faoliyatining axloqiy jihatlarini majburiy o'rganish bilan huquqiy tayyorgarlik zarur. Aynan so'nggi-yillarda mulkchilik shakllarining, binobarin, inspektorlik ishining xilma-xilligi qishloq xo'jaligi xom ashyosini oziq-ovqat mahsulotlariga ishlab chiqaruvchi va qayta ishlovchi korxonalar texnologik zanjirining barcha qismlarida ishlab chiqarish nazoratini huquqiy va axloqiy jihatdan tartibga solishni yanada yuqori bosqichga qo'yimoqda.

Ishlab chiqarish korxonalari va bozorlaridagi veterinariya inspektorlarining huquqiy jihatdan yetarli malakaga ega bo'lmagan faoliyati, ularning ishlab chiqarish yoki laboratoriya nazoratidagi xatolari odamlar salomatligiga aniq xavf tug'diradi. Shuning uchun veterinariya inspektorlarining kasbiy mahorati va axloqining mezonini amaldagi qonunlar, qoidalar, yo'riqnomalar, texnik reglamentlar va boshqa meyoriy hujjatlarga so'zsiz rioya qilish, shuningdek, o'z huquqlari, lavozim majburiyatlari va kasbiy xatolar uchun javobgarlikni bilishi kerak.

Inspektorlarning ishi nafaqat kasbiy burchni, balki jamiyat oldidagi yuksak ma'naviy burchni ham bajarishni nazarda tutadi. Ularda fuqarolik va kasbiy adolat tuyg'ulari ayniqsa rivojlangan bo'lishi kerak. Aynan kasbiy adolat veterinariya inspektorini xolis bo'lishga, boshqa shaxslarning, shu jumladan, amaldorlarning bosimiga uchmaslikka undaydi.

Veterinariya inspektorida axloq kasbiy burchi vijdoniga bog'liq. Kasbiy burch esa veterinariya inspektorining xulq-atvorining shunday

motivatsiyasidirki, bunda u ixtiyoriy ravishda o'zining axloqiy meyorlariga amal qiladi va ishning har qanday uchastkasida xizmat axloqiy qadriyatlarini mustaqil ravishda tasdiqlaydi. Axloqning ikki darajasi mavjud: birinchisi – burch, qadr-qimmat va or-nomusning oliy tushunchasi; ikkinchisi – o'z tamoyillari va axloqi.

Veterinariya inspektorlari axloqning ikkala darajasiga ham ega bo'lishlari va nafaqat o'zlarining shaxsiy manfaatlarini, balki odamlar, umuman jamiyat manfaatlarini ham yodda tutishlari kerak. Aynan xizmat burchini anglash veterinariya inspektorlarini ishga eng katta mas'uliyat bilan yondashishga, shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning ko'plab nozik jihatlarini hisobga olishga undashi kerak. Veterinariya inspektorlarining xarakterli xususiyatlaridan biri o'z ishiga ongli munosabatda bo'lish, o'z kasbini sevish, umumiy manfaatlar to'g'risida g'amxo'rlik qilish, o'z qadr-qimmatini va vijdonini bilishdir.

Veterinariya inspektorlari nafaqat kasbiy burch to'g'risidagi tarixan shakllangan asosiy qarashlarni saqlab qolishlari, balki yangi axloqiy meyorlar va qoidalarni mamlakatdagi ijtimoiy turmush tarzida yuz berayotgan o'zgarishlar natijasi sifatida qabul qilishlari kerak. Bugungi kunda veterinariya inspektorlari faoliyatida veterinariya etikasining roli sezilarli darajada oshib bormoqda. Veterinariya etikasi – bu meyoriy fan bo'lib, u yoki bu holatlarda qanday yo'l tutish kerakligini ko'rsatadi, u axloqiy munosabatlar dunyosini, mutaxassisning hayotdagi oliy intilishlarini tushuntiradi. U insonparvarlik, burch, or-nomus, qadr-qimmat, vijdon kabi umume'tirof etilgan kategoriyalarni o'z ichiga oladi. Veterinariya inspektorining etikasi axloq va ma'naviyat bilan uzviy bog'liq bo'lib, uning har qanday jamoadagi moddiy va ishlab chiqarish munosabatlarini anglash shakllaridan biridir. U har bir veterinariya inspektori faoliyatida majburiy hisoblanadi.

Veterinariya etikasi haqida gapirganda, kasb sha'ni va qadr-qimmatini kabi tushunchalarni aniq ajratib ko'rsatish kerak. Bu tushunchalarga kasbning jamiyat hayotidagi ahamiyatini baholash va o'z faoliyatiga o'zi baho berish kiradi. Kasbiy sha'n va qadr-qimmat bir-birini to'ldiradi va tegishli xizmat harakatlarida ifodalanadigan veterinariya mutaxassisi ma'naviyatining yetarlicha yuqori darajasini saqlashga yordam beradi.

1992 yil 24 noyabrda O'zbekiston XEBning to'la huquqli a'zosi bo'ldi. Hozirgi vaqtda veterinariya inspektori kasbi yangi sifat kasb etdi. U nafaqat milliy qonunchilik bilan tartibga solish, balki kundalik xalqaro huquqiy nazorat maydoniga aylandi. Bugungi kunda veterinariya inspektorlari xorijdan olib kelinayotgan xomashyo va mahsulotlarga alohida e'tibor qaratishlari lozim. Ular mamlakatimizga savdo hamkorlarimiz bo'lgan boshqa davlatlardan kasalliklarning kirib kelishi, xomashyo va sifatsiz mahsulotlarning noqonuniy aylanishiga yo'l qo'ymaslik chora-tadbirlarini doimiy ravishda amalga oshirishlari, bunda mansab suiiste'molliklariga yo'l qo'ymasliklari shart.

Veterinariya inspektorlari ko'pincha nafaqat qonunlar, qoidalar, yo'riqnomalar, buyruqlar va farmoyishlarni bajarishlari, balki o'z qarorlari uchun mas'uliyatni o'z zimmlariga olishlari kerak. Shu bilan birga korxonalar va/yoki mahsulotlar egalari tomonidan e'tirozlarga sabab bo'lish xavfiga duchor bo'lib, iste'molchilar tomonidan ishonchni yo'qotishi xavfi bor. Ularning bizning kasbimizga bo'lgan ishonch esa kasbiy malaka, texnika bilan qurollanganlik va xizmat maqomidan aslo kam ahamiyatga ega emas.

Veterinariya inspektori iste'molchilarning ishonchini oshirish uchun nafaqat mahsulot, balki ishlab chiqarish ham barcha jismoniy va yuridik shaxslar, davlat organlari va jamoat birlashmalari, shuningdek, barcha mansabdor shaxslar uchun majburiy bo'lgan amaldagi meyoriy hujjatlarga javob berishini talab qiladi.

Veterinariya inspektorlari ishida o'ziga bino qo'yish va xotirjamlikka berilish, manmanlik va takabburlik, yangilikka beparvolik bilan qarash mumkin emas. Shuning uchun ham ular faoliyatida eng muhim qoida bilim va tajribani doimo to'plab, takomillashtirib borish va har qanday sharoitda ham o'z bilimlarini inson yoki hayvonlar zarariga ishlatmasliklari shart.

Veterinariya inspektorlarining kasbiy huquqbuzarliklari ba'zan aholining hayoti va sog'lig'iga qarshi jinoyat sifatida tasniflanishi mumkin. Hujjatlarni soxtalashtirish, veterinariya-sanitariya qoidalarini buzish, mahsulotlardagi zararli omillar to'g'risidagi ma'lumotlarni

yashirish – bularning barchasi turli darajadagi kasbiy huquqbuzarliklar bo‘lib, qonunlar oldida belgilangan javobgarlikni keltirib chiqaradi.

Huquqbuzarlikka yo‘l qo‘ygan veterinariya inspektorlari ma‘naviy, intizomiy, ma‘muriy, fuqarolik va jinoiy javobgarlikka tortilishi mumkin.

Mamlakatimizda veterinariya inspektorlarining kasbiy faoliyati sohasiga taalluqli quyidagi qonunlar qabul qilingan:

- “Veterinariya to‘g‘risida” 1993 y., 935-XII-sonli;

- “Iste‘molchilarning huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida” 1996 y., 221-I-son;

- “Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to‘g‘risida” 2015y., 393-son;

- “Oziq-ovqat mahsulotining sifati va xavfsizligi to‘g‘risida” 1997 y., 483-I-son;

- “Texnik jihatdan tartibga solish to‘g‘risida” 2023 y., 819-son.

Ularda nazorat qiluvchi organlarning, shu jumladan veterinariya inspeksiyaning oziq-ovqat xomashyosi va oziq-ovqat mahsulotlarining sifati hamda xavfsizligini baholash bo‘yicha huquqlari yetarli darajada to‘liq aks ettirilgan. Shuning uchun veterinariya inspektorlari bu qonunlarni yaxshi bilishlari va o‘zlarining kundalik ishlarida foydalanishlari kerak. Ushbu qonunlarning qoidalarini qo‘llash veterinariya inspeksiya-sida yuzaga keladigan barcha masalalarni barcha bosqichlarida huquqiy jihatdan adolatli hal qilish imkonini beradi.

Veterinariya inspektorlari uchun ushbu o‘quv qullanmaning maqsadi mamlakatimizda davlat veterinariya nazoratining huquqiy asoslari, tashkiliy tuzilishi, davlat veterinariya nazorati tamoyillari, yo‘nalishlari va nazorat qilinadigan muassasalarda veterinariya nazoratining amaliy ko‘nikmalari to‘g‘risida qisman bo‘lsa-da nazariy bilimlarni shakllantirishdan iborat.

Qo‘llanmaning vazifalari:

O‘zbekiston Respublikasi veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilmasini va davlat veterinariya nazorati sohasidagi qonun hujjatlari talablari va qoidalarini o‘rganish;

davlat veterinariya nazoratining roli va uning vazifalari, davlat veterinariya nazorati bo‘yicha isloh berish;

davlat veterinariya nazorati sohasida xalqaro hamkorlik tajribasi va davlat veterinariya nazoratini amalga oshirishda faoliyat yo'nalishlari, amaldagi qonunchilikka muvofiq davlat veterinariya nazorati organlarining vakolatlarini o'rganish.

Turli xil ishlov berishning doimiy takomillashib borayotgan texnologiyalari qishloq xo'jaligi xom ashyosi va barcha turdagi savdo nuqtalarida sotiladigan oziq-ovqat mahsulotlari assortimentining kengayishi veterinariya xizmati tomonidan nazorat qilinadigan mahsulotlar aylanmasining barcha bosqichlarida ichki nodavlat va davlat veterinariya nazoratining kuchayishiga majburiy ravishda olib keladi.

Taqdim etilayotgan davlat veterinariya inspektorlari uchun kullanma to'rt bobdan iborat bo'lib, O'zbekiston Respublikasi "Veterinariya tug'risida" qonuni va tegishli veterinariya qoidalar, yer usti hayvonlar veterinariya-sanitariya kodeksdagi (bundan keyin – Kodeks) standartlar, xalqaro talablar va ha qoza xar hil shaklida berilgan.

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
I BOB. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT VETERINARIYA NAZORATINI VETERINARIYA KASB ETIKASI TALABLARGA MUVOFIQ AMALGA OSHIRISH.....	10
II BOB. XALQARO EPIZOOTIK BYUROSII.....	27
III BOB. SFS VA SHUNGA O'XSHASH MAQSADLARNI KO'ZLAGAN SAVDODAGI TEXNIK TO'SIQLAR (STT) SHARTNOMALARI TO'G'RISIDA.....	45
IV BOB. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA XIZMATINI BOSHQARISHI.....	58
V BOB. DAVLAT VETERINARIYA NAZORATI OZIQ-OVQAT VA BIOLOGIK XAVFSIZLIKNING ASOSIDIR	67
VI BOB. CHET EL MAMLAKATLARNING TAJRIBASI TO'G'RISIDA.....	90
VII BOB. HAYVONLARNI IDENTIFIKATSIYASI VA KUZATISHI.....	110
VIII BOB. IDENTIFIKATSIYALASH VA KUZATISH TIZIMLARINING XAVFNI BOSHQARISHDAGI ROLI.....	128
IX BOB. MINTAQALASHTIRISH VA KOMPARTMENTLASH HAYVONLAR HAMDA HAYVONOT MAHSULOTLARI BILAN SAVDOSIDA YORDAMI.....	140
X BOB. XEB TAVSIYASIGA BINOAN VETERINARIYA XIZMATLARINI BAHOLASH	160
XI BOB. PARAVETERINARLAR VA BOSHQA MUTAXASSISLA HAQIDA.....	172
XII BOB. HAYVONLARNING SOG'LIG'INI NAZORAT QILISH	184
XIII BOB. XEBNING VAZIFALARI	206
XIV BOB. OQSIL (YASHUR) HAQIDA	218
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.....	232

B. RASULOV, N. FARMANOV

**VETERINARIYA KASB ETIKASI
(DEONTOLOGIYA)**

O'quv qo'llanma

Muharrir: Z.N. Bobodustov

Musahhih: B. Duppanov

*O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligining 2025-yil 07 – Oktabrda 387-sonli buyrug'iga asosan
Veterinariya farmatsevtikasi ta'lim yo'nalishi uchun o'quv qo'llanma
sifatida tavsiya etilgan*

“STAP-SEL” MChJ nashriyoti, Samarqand - 2026

4183



ISBN: 978-9910-5306-0-9

Nashrga ruxsat etildi: 12.06. 2026 y.

© “STAP-SEL” MChJ nashriyoti.

04.05.2026 yilda chop etildi.

Qog'oz bichimi A5, 60x84¹/₁₆, Ofset qog'ozi.

“Times New Roman” garnituras.

Nashr bosma tabog'i 14.62

Buyurtma № 0031A/26. Adadi 50 nusxa

“STAP-SEL” MChJ

Nashriyotida chop etildi.

Tasdiqnoma № 033337 (27.07.2022)

Manzil: Samarqand vil. Nurobod sh. Mustaqillik ko'chasi, 16 uy.

4183

